

**AKADEMIA
NAUK
STOSOWANYCH**
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA
I ADMINISTRACJI W OPOLU

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI W OPOLU

ODPORNOŚĆ NARODOWA

JAKO STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO: WYZWANIA WOJSKOWE
I NAJNOWSZE KONCEPCJE MIĘDZYNARODOWEGO ŚRODOWISKA
BEZPIECZEŃSTWA

NATIONAL RESILIENCE

AS A STRATEGY FOR ENSURING NATIONAL SECURITY: MILITARY CHALLENGES
AND THE LATEST CONCEPTS OF THE INTERNATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ

ЯК СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВОЄННІ
ВИКЛИКИ І НОВІТНІ КОНЦЕПТИ МІЖНАРОДНОГО БЕЗПЕКОВОГО
СЕРЕДОВИЩА

ODPORNOŚĆ NARODOWA

*jako strategia bezpieczeństwa narodowego: wyzwania
wojskowe i najnowsze koncepcje międzynarodowego
środowiska bezpieczeństwa*

NATIONAL RESILIENCE

*as a strategy for ensuring national security: military
challenges and the latest concepts of the international
security environment*

НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ

*як стратегія забезпечення національної безпеки:
воєнні виклики, і новітні концепти міжнародного
безпекового середовища*

Monograph

Opole 2023

ISBN 978-83-66567-52-8

National Resilience as a strategy for ensuring national security: military challenges and the latest concepts of the international security environment. Monograph. Opole: Academy of Applied Sciences University of Management and Administration in Opole, 2023; ISBN 978-83-66567-52-8; p.340.

Recommended for publication
by the Academic Council
of Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole
(Protocol No. 8 of 23.08.2023)

Editorial Office:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18 tel.
77 402-19-00/01 E-mail: info@poczta.wszia.opole.pl

Reviewers

prof. dr hab. Marian Duczmal

Editorial Board

*Svitlana Bondarenko, Tadeusz Pokusa, Ivan Tkach,
Wojciech Duczmal, Mykola Ohienko.*

Publishing House:

Akademia Nauk Stosowanych
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu,
45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18 tel. 77
402-19-00/01

200 copies

Authors are responsible for content of the materials

ISBN 978-83-66567-52-8

© Authors of articles, 2023

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION	7
--------------------	---

PART 1

THE LATEST CONCEPT OF BUILDING NATIONAL SECURITY ON THE BASIS OF NATIONAL RESILIENCE

НОВІТНІЙ КОНЦЕПТ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА ЗАСАДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

1.1	National Resilience in implementing the Goals of the National Security Strategy Національна стійкість в реалізації цілей стратегії національної безпеки <i>(Bondarenko S.A., Tkach I.M., Tkach M.Y., Polishchuk A.C., Mosin M. S.)</i>	10
1.2	Integrating the concept of market resilience into the national security system Інтеграція концепту ринкової резильєнтності в систему національної безпеки <i>(Nikishyna O. V., Bochkarov D. O., Chebotarova N. Y.)</i>	49
1.3	National resilience and national security: separating the essence Національна стійкість та національна безпека: відокремлення сутності <i>(Barannik V. A.)</i>	66
1.4	National Resilience as a New Concept in the Geostrategic Landscape Національна стійкість як новітній концепт геостратегічного ландшафту <i>(Lipkan V. A., Pokusa T.)</i>	76
1.5	Theoretical and methodological foundations of the financial market functioning and its role in ensuring the socio-economic development of the country Теоретико-методологічні засади функціонування фінансового ринку та його роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни <i>(Kovalenko Y.M., Janicki M.)</i>	95

PART 2

**INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR ENSURING NATIONAL
SECURITY ON THE BASIS OF NATIONAL RESILIENCE**
**ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА ЗАСАДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТІЙКОСТІ**

2.1	The International Legal Category of "Security Assurances" and the Consequences of Its Transformation for Ukraine in the Current Situation Міжнародно-правова категорія «гарантії безпеки» та наслідки її трансформації для України у сучасних умовах (Proshchaiev V. V., Macala M.)	106
2.2	The Role of International Security Organizations in the System of Ensuring Global National Security Policy Роль міжнародних безпекових організацій в системі забезпечення глобальної політики національної безпеки (Alvan Amro, Bilous A. O., Pokusa F.)	117
2.3	Strategic principles of Sustainable Development of post-war reconstruction of Ukraine Стратегічні засади сталого розвитку післявоєнної розбудови України (Shmorgun L. G., Degodyuk E. H., Kotsiuba O. P.)	131
2.4	Enhancing the role of audit as a socio-economic institution in the context of achieving sustainable development goals and common values of the EU Підвищення ролі аудиту як соціально-економічного інституту в контексті досягнення цілей сталого розвитку та спільних цінностей ЄС (Shalimova N.S., Kuzmenko H.I., Klepacz A.)	144
2.5	Priority areas of countering environmental threats in a changing security environmen Пріоритетні напрями протидії екологічним загрозам в умовах мінливого безпекового середовища (Nesterenko I.V., Palimaka D.)	164

PART 3

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF NATIONAL RESILIENCE
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТІЙКОСТІ

3.1	Welfare of the population in the context of hostilities and transformation of the national resilience system: an analytical cross-section of the financial situation Добробут населення в умовах військових дій та трансформації системи національної стійкості: аналітичний зріз фінансового стану (Kotsiurubenko G.M.)	175
3.2	Social entrepreneurship in Ukraine as a trend of economic development Соціальне підприємництво в Україні як тренд економічного розвитку (Ilchenko V.M., Kiselev V.R.)	186
3.3	The Role of Railway Transport in the Structure of Critical Infrastructure in Times of War Роль залізничного транспорту в структурі критичної інфраструктури в умовах війни (Potetiuiieva M.V., Pokusa T., Wójciak J.)	193
3.4	Smart Specialisation in Achieving the Sustainable Development Goals of the Agri-Food System Розумна спеціалізація у досягненні цілей сталого розвитку агропродовольчої системи (Zerkina O.V., Bondarenko S.A., Nimay Chandra Giri, Ohiienko A., Mstowska I.)	209
3.5	Taxation of Assets, Capital Gains and Property in the Netherlands: Best Practices for Ukraine's Economic Recovery Оподаткування активів, приросту капіталу та майна у Нідерландах: кращі практики для України для її економічного відновлення (Volkova O.G.)	230
3.6	Financial feasibility of individual biogas plants in the context of energy security of Ukraine Фінансова доцільність індивідуальних біогазових установок в контексті забезпечення енергетичної безпеки України (Belinska Y.V., Belinska S.V.)	244
3.7	Theoretical aspects of ensuring the quality and security of investment services in Ukraine Теоретичні аспекти забезпечення якості та безпеки інвестиційних послуг в Україні (Verheliuk Yu. Yu.)	259

PART 4

DIGITALIZATION AS THE NEWEST DETERMINANT OF NATIONAL SECURITY

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК НОВІТНЯ ДЕТЕРМІНАНТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

4.1	Formation of digital competencies of public servants in the context of military operations and conflicts Формування цифрових компетенцій публічних службовців в умовах військових дій та конфліктів <i>(Parkhomenko-Kutsevil O.I.)</i>	270
4.2	Problems of introducing digitalization into the Ukrainian education system Проблеми запровадження цифровізації в систему освіти України <i>(Kyrychenko G.V., Kucherenko V.V.)</i>	280
4.3	The Impact of Digitalization on the Transformation of Elements of Social Production in the Context of Implementing the National Security Strategy Вплив цифровізації на трансформацію елементів суспільного виробництва в контексті виконання стратегії національної безпеки <i>(Danylina S.O.)</i>	290
4.4	The Impact of Digital Technologies on the Behavior of Consumer Market Actors in the Context of Countering Hybrid Threats Вплив цифрових технологій на поведінку суб'єктів споживчого ринку в контексті протидії гібридним загрозам <i>(Chmil H.L., Łukawiecki K.)</i>	321
	ABOUT OF AUTHORS.....	331

2.5. Priority areas of countering environmental threats in a changing security environmen

Пріоритетні напрями протидії екологічним загрозам в умовах мінливого безпекового середовища

Проблема національної безпеки держави має важливе значення в контексті загального розвитку країни та реалізації її національних інтересів. Сучасні виклики та загрози національній безпеці України вимагають формування нових, нестандартних та ефективних методів щодо їх протидії та нейтралізації, у тому числі, в екологічній сфері. На сьогодні загрози навколишньому середовищу відбуваються за рахунок: порушення екологічної й техногенної безпеки, кризових явищ (широкомасштабної війни, катастроф, надзвичайних ситуацій, епідемій та їх наслідків), небезпечної антропогенної діяльності, вичерпання природних ресурсів, погіршення екологічного стану внаслідок накопичення екологічно небезпечних відходів, поширення небезпечних технологій.

Враховуючи масштаби військової агресії на території України, вже зараз спостерігається комплекс негативних екологічних наслідків та виникнення проблеми забруднення і деградації основних складових навколишнього природного середовища, що з урахуванням довгострокового впливу екологічних і соціальних наслідків має системний характер і може розглядатися як новітня загроза національній безпеці в екологічній сфері.

Аналіз загроз та викликів, а також поняття «екологічної безпеки» актуалізується перш за все тим, що вони є базовими для формування концепції національної безпеки будь-якої держави, а це є основним рушієм при визначенні політики національної безпеки, основна функція якої покладена на визначення головних інтересів націй та здійснення керівництва під час створення основних стратегій, що стосуються сьогоднішніх і майбутніх загроз, а також можливостей їх усунення [19, с. 78].

Поняття екологічної безпеки вперше було застосоване у 1974 р. у США, у праці генерала М. Тейлора «Законні вимоги національної безпеки», де автор наголосив на тому, що основні загрози національній безпеці США розвиваються у невійськовій сфері. Чотири роки по тому президент інституту «WorldWatch Institute» Л. Браун у своїй статті «Переглянути визначення національної безпеки» виділив найважливіші проблеми, серед яких, разом з енергетичною кризою, були інфляція, імміграція та екологічні загрози. Вже у 90-х роках минулого століття американські політологи дійшли висновку, що вичерпання природних ресурсів та деградація довкілля поглиблюють розрив між економічною та соціальною сферами. Отже, різні публікації, статті, а також дискусії призвели до того,

що в США поняття «екологічна безпека» було включено до концепції національної безпеки [16, с.2].

Екологічна безпека насамперед пов'язана з безпекою громадян у сфері екології. Це є передумовою здійснення природного і невід'ємного права людини на безпечне довкілля. Поняття «екологічна безпека» є також складовою і передумовою національної та міжнародної безпеки. Екологічна безпека – категорія соціальна, формується в межах суспільних відносин. Тому екологічна безпека розглядається як найважливіша суспільна цінність у процесі взаємодії людини з природним середовищем, з небезпечними речовинами, використанням руйнівних або небезпечних технологій тощо [4, с.15].

Поняття екологічної безпеки можна розглядати у різних масштабах – як локальних, регіональних, так і в глобальних. Проте екологічна безпека є обмеженою у часі та просторі, тобто зміни, які відбулись тепер, можуть стати незворотними завтра, зміни, які відбуваються у локальних межах, можуть перейти у глобальні [7].

Відповідно до ст. 16 Конституції України, якою визначено, що «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави» [9].

Слід зазначити, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій. У свою чергу, державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо [12]. Таким чином, екологічна безпека є невід'ємною і важливою складовою національної безпеки України.

Недооцінка нових екологічних загроз в контексті забезпечення екологічної безпеки нашої держави в найближчій перспективі потенційно може обернутися загальною екологічною катастрофою для України та сусідніх держав. Подолання цих загроз багато в чому залежать від стану чинного законодавства в частині формування правових засад забезпечення екологічної безпеки України, спроможності органів державної влади України віднайти правові, організаційні та інші механізми вирішення новітніх екологічних проблем. Так, відповідно до п. 4 Рішення РНБО України «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації» [11], передбачено заходи, щодо розв'язання екологічних проблем, відновлення та збереження навколишнього природного середовища.

Разом з тим, слід констатувати, що наразі проблема протидії екологічним загрозам і викликам не отримала належного системного та комплексного вирішення.

Екологічну ситуацію в нашій країні дотепер неможливо оцінити позитивно. За даними Глобального альянсу з питань здоров'я та забруднення (ГАНП) Україна в 2019 році увійшла в топ-5 держав з високою смертністю через екологію та посіла четверте місце серед європейських країн за кількістю смертей, викликаних забрудненням навколишнього середовища. Через забруднення навколишнього середовища в Україні щорічно вмирає близько 60 тисяч осіб [1].

За даними Yale Center for Environmental Law and Policy Україна посіла 109 місце серед 180 країн світу за індексом екологічної ефективності, який дозволяє виміряти досягнення країни з точки зору стану екології та управління природними ресурсами на основі 22 показників в 10 категоріях, які відображають різні аспекти стану навколишнього природного середовища та життєздатності її екологічних систем, збереження біологічного різноманіття, протидія зміні клімату, стан здоров'я населення, практику економічної діяльності та ступінь її навантаження на навколишнє середовище, а також ефективність державної політики в області екології (рис. 1) [17].

Рис. 1. Оцінка індикаторів екологічної ефективності України

Джерело: побудовано за даними [18]

За цим показником у 2018 році Україна посідала 44 місце, тобто за 2 роки ми втратили 65 пунктів у рейтингу екологічної ефективності (79,69 у 2018 році порівняно з 52,87 у 2020).

Україна займає 63 місце за індексом продовольчої безпеки, який вимірює політику держав і ефективність роботи їх установ у сфері продовольчої безпеки.

Для аналізу досліджується три основні групи показників продовольчої безпеки країн світу – рівень доступності та споживання продуктів харчування, наявність і достатність продуктів харчування та рівень якості і безпеки продуктів харчування. Зазначені категорії включають 28 різних показників, значення яких вимірюються протягом дворічного періоду.

При розрахунку використовуються дані міжнародних організацій та національних інститутів.

На основі аналізу показників складається підсумковий рейтинг країн світу за Індексом продовольчої безпеки. Висока позиція країни в рейтингу означає, що її продовольча безпека знаходиться на високому рівні. Проте, за даним показником Україна, на жаль, знаходиться позаду таких країн як Чехія, Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Білорусь, Болгарія, Сербія, Азербайджан та Казахстан (табл. 1).

Таблиця 1. Рейтинг країн світу за рівнем продовольчої безпеки

Рейтинг	Країна	Цінова доступність	Наявність та достатність	Рівень якості	Індекс
1	Сінгапур	94.3	81.0	78.1	85.9
2	Ірландія	87.8	83.6	84.8	85.5
3	Великобританія	82.6	88.8	80.4	85.0
4	США	86.8	83.2	85.4	85.0
11	Німеччина	82.9	83.6	79.7	82.7
21	Іспанія	79.2	74.9	83.6	78.0
24	Чехія	77.9	75.4	73.7	76.1
26	Польща	76.4	75.0	74.1	75.4
30	Угорщина	75.6	70.5	72.0	72.8
35	Словаччина	73.6	69.4	64.6	70.3
38	Румунія	67.5	68.8	72.6	68.9
44	Білорусь	67.6	63.4	67.1	65.7
47	Болгарія	70.1	60.0	63.2	64.5
53	Сербія	63.2	57.4	57.8	59.8
56	Азербайджан	61.0	61.0	43.4	58.2
57	Казахстан	65.5	50.5	58.3	57.7
63	Україна	54.1	53.8	65.2	55.7

Джерело: складено за даними [18]

На сьогоднішній день Україна вже доклала значних зусиль до процесу формування національної інституціональної моделі забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). В Україні напрацьовано нормативне підґрунтя досягнення ЦСР, зокрема стосовно екологічної безпеки. Останніми роками було прийнято низку Законів України, які регламентують виробничу та природоохоронну діяльність суб'єктів господарювання, територіальних громад та суспільства в цілому (ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», ЗУ «Про охорону

атмосферного повітря», ЗУ «Про екологічну експертизу», ЗУ «Про відходи», ЗУ «Про екологічний аудит»).

Суттєвим кроком у напрямку формування дієвих інституційних механізмів реалізації Україною екологічної складової цілей сталого розвитку стало підписання Указу президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», згідно якого кабінету Міністрів України необхідно забезпечити:

1) проведення у двомісячний строк із залученням вчених, експертів, представників громадських об'єднань аналізу прогностичних і програмних документів з урахуванням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року та за результатами такого аналізу у разі необхідності вжити заходів щодо їх удосконалення;

2) упровадження дієвої системи моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року та оприлюднення його результатів щороку до 1 березня року, який настає за звітним [15].

Серед гострих екологічних проблем найбільш несприятливими і небезпечними вважаються радіаційні, оскільки вони мають довготривалий характер, а соціо-еколого-економічні наслідки радіоактивного забруднення позначаються на розвитку господарської діяльності вітчизняних підприємств.

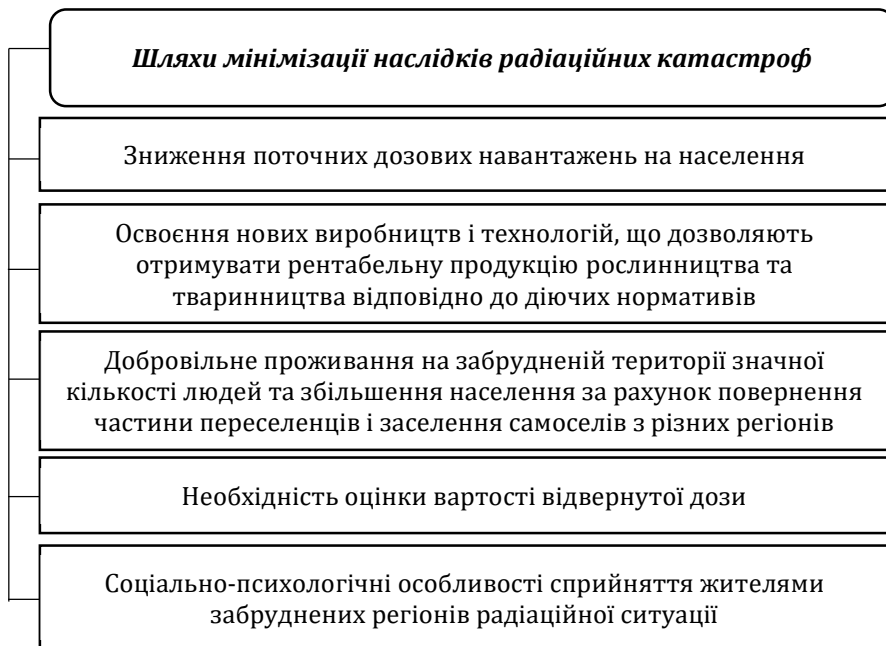
Навіть через 35 років після аварії на Чорнобильській атомній електростанції неможливо повністю оцінити всі завдані нею збитки і негативні наслідки для людства. Внаслідок аварії постраждали 3 259 761 громадян України та 2293 населені пункти. Викид радіоактивних речовин в результаті Чорнобильської катастрофи відбувався протягом достатньо довгого часу з різних частин активної зони, з різним ступенем вигорання палива і, отже, із різним радіонуклідним складом викиду, що призвело до неоднорідного забруднення радіоактивного значної території як за рівнем, так і за складом радіонуклідів [2, с.160].

Найбільш суттєвим недоліком у подоланні наслідків катастрофи є спрямування коштів не на усунення опромінення людей, а на боротьбу з наслідками його дії. Через вкрай незадовільне фінансування агроеліоративних заходів до 90% дози опромінення формується за рахунок радіоактивно забруднених продуктів харчування.

Наукові розробки з розвитку вітчизняних підприємств дозволили на практиці визначити можливості сільськогосподарського виробництва в умовах радіоактивного забруднення та створили базу для розвитку забруднених територій. Планування та реалізація практичних заходів щодо забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення можливі тільки на основі системного підходу й узагальнення результатів наукових досліджень і практичних дій з мінімізації наслідків катастрофи з урахуванням низки факторів (рис.2).

Пріоритетом стратегії екологічної безпеки мають стати розробка та затвердження спеціальних соціально-економічних нормативів розвитку сільських громад і територій: збереження здоров'я осіб, які постраждали

внаслідок Чорнобильської катастрофи; залучення «зелених» інвестицій; розвиток сільськогосподарських підприємств, створення робочих місць на територіях, що виведені із зон радіоактивного забруднення; розвиток об'єктів інфраструктури у населених пунктах.

Рис. 2. Фактори, що сприяють мінімізації наслідків екологічних радіаційних катастроф

Джерело: побудовано за даними [3, 5, 6, 10]

Головними загрозами екологічній системі країни, в умовах мінливого безпекового середовища є :

- незадовільна система екологічного моніторингу та контролю;
- домінування економічних інтересів сільгосптоваровиробника перед екологічними;
- відсутність ефективних інструментів екологобезпечного виробництва та дотримання агроекологічних вимог;
- екологічно необґрунтована сільськогосподарська діяльність.

За цих умов виникає низка ризиків які полягають у: збільшенні кількості екологічних катастроф і надзвичайних екологічних ситуацій; деградації природних ресурсів та агроекосистем, втраті біорізноманіття та природних середовищ існування; низькій якості питної води та забрудненні водних ресурсів; понадлімітному забрудненні довкілля хімічними речовинами.

Метою нової стратегії екологічної безпеки повинно бути: підвищення рівня екологічної безпеки аграрного виробництва; збалансоване природокористування; подолання конфліктності еколого-економічних інтересів; запровадження підходу до комплексної оцінки рівня

екологічної безпеки в агросфері; стимулювання до збалансованого природокористування та підвищення рівня екологізації виробництва; запровадження інструментів страхування екологічних ризиків; впровадження систем екологічного менеджменту та аудиту; запровадження інструментів екологічного маркетингу; розвиток екологобезпечних технологій виробництва [8, с. 35].

Стратегія екологічної безпеки України має стати базовим документом стратегічного планування в сфері розвитку системи забезпечення екологічної безпеки. Основою стратегії є визначення моделі дій і засобів системи забезпечення екологічної безпеки, включаючи основні напрямки, форми, методи і засоби досягнення стратегічних цілей. Для досягнення даної мети доцільно реалізувати комплекс наступних завдань:

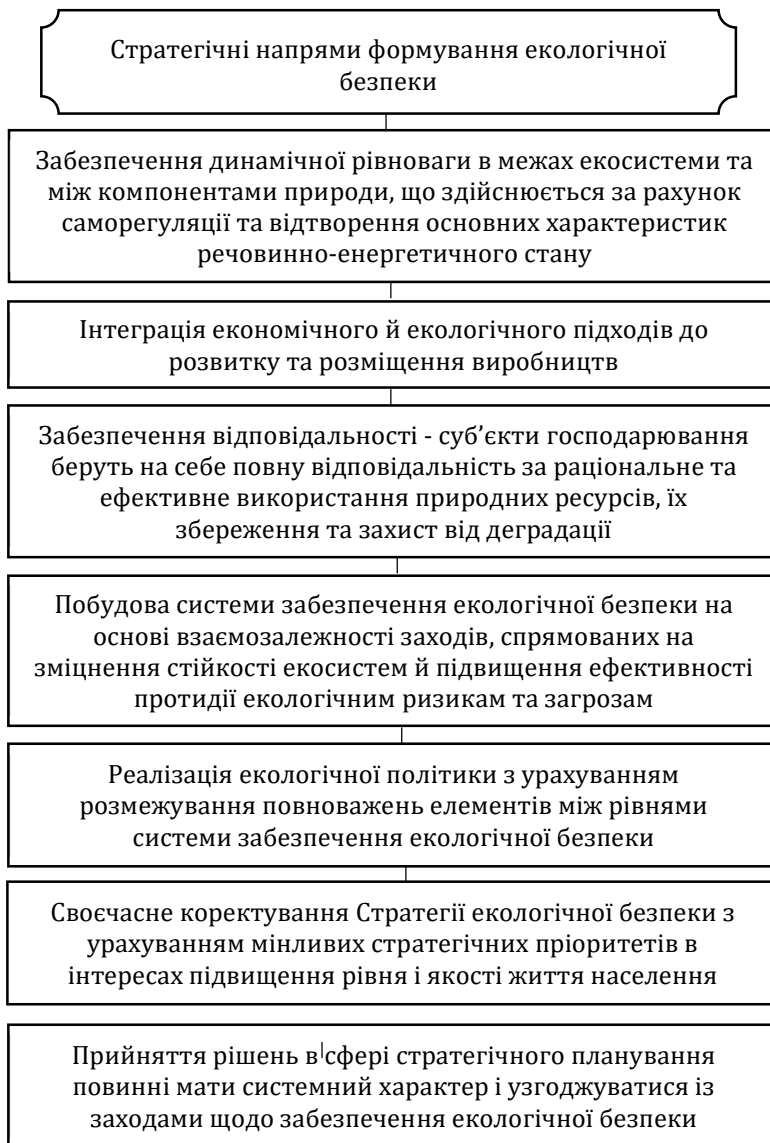
- визначення основних параметрів екологобезпечного стану всіх секторів економіки;
- визначення пріоритетів екологічної політики для цілей забезпечення екологічної безпеки;
- вибір шляхів і способів досягнення цілей і завдань забезпечення екологічної безпеки;
- формування комплексу заходів, що забезпечують досягнення цілей і завдань;
- визначення необхідних ресурсів для досягнення цілей і завдань, а також умов і факторів, що забезпечують найбільшу ефективність їх використання;
- організація моніторингу реалізації документів стратегічного планування в забезпечення екологічної безпеки [2, с. 160].

Основні принципи формування стратегії екологічної безпеки представлено на рисунку 3.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що екологічна безпека – це, з одного боку, стан захищеності від негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища, з другого – його здатність швидко усунути загрози, забезпечувати своє функціонування на основі еколого-орієнтованих, техніко-технологічних та управлінських інновацій, що унеможливають нанесення шкоди навколишньому природному середовищу, життю та здоров'ю людей [20, с. 130].

Оскільки екологізація економічних процесів відображає довготермінові Цілі сталого розвитку, екологічну безпеку в системі формування національної безпеки доцільно розглядати як критерій прийняття стратегічних рішень щодо: забезпечення відповідності усіх аспектів функціонування економіки вимогам чинного екологічного законодавства та національних і міжнародних екологічних стандартів; забезпечення екологічного оздоровлення та відтворення порушених екосистем; використання екологобезпечних ресурсів та технологій; підготовки фахівців, які приймають екологомотивовані управлінські рішення; використання в системі управління підприємствами екологічного

менеджменту; формування ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління екологічною безпекою.

Рис. 3. Основні принципи стратегії екологічної безпеки

Джерело: побудовано за даними [13]

Таким чином, пріоритетними напрямами у протидії екологічним та техногенним загрозам і викликам є: включення до Стратегії національної безпеки України екологічних наслідків широкомасштабної війни Росії проти України в рамках переліку актуальних новітніх загроз національній безпеці в сфері забезпечення екологічної безпеки; схвалення Стратегії екологічної безпеки України, в якій обов'язково мають бути відображені екологічні загрози й виклики, а також механізми їх протидії та

нейтралізації; створення міжнародної оціночної місії з представниками ООН, ОБСЄ та інших міжнародних міжурядових і неурядових організацій для оцінки збитків, що завдані здоров'ю населення та навколишньому природному середовищу військовим вторгненням; розробка нормативно-правового забезпечення подолання наслідків екологічної кризи; здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії; впровадження комплексної програми подолання та нейтралізації наслідків бойових дій. З метою забезпечення охорони природних ресурсів та збереження екосистем потрібно визначити: екологічні вимоги при експлуатації об'єктів сільськогосподарського призначення; технологічні вимоги щодо використання природних ресурсів; організаційно-економічні заходи щодо охорони навколишнього природного середовища; напрями реструктуризації господарської спеціалізації і розвиток галузей сільського господарства з урахуванням специфіки ресурсного потенціалу території та оцінки екологічних наслідків господарської діяльності; фінансово-економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища, включаючи заходи з економічного стимулювання природоохоронної діяльності.

Джерела:

1. GRI – Global Reporting Initiative. URL: <http://www.globalreporting.org>
2. Kashchena N., Nesterenko I., Kovalevska N. Monitoring of natural capital indicators as tool for achieving sustainable development goals/ Improving living standards in a globalized world: opportunities and challenges. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2021. Pp. 156-166. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/514>.
3. Natural Capital Committee, Economic valuation and its applications in natural capital management and the Government's 25 Year Environment Plan, 2017. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/608850/ncc-natural-capital-valuation.pdf
4. Гетьман А. П., Шульга М. В. Екологічне право України: Підручник. Харків: Право, 2005. 260 с.
5. Глобальный альянс по вопросам здоровья и загрязнения (ГАНП). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ekolohiya-ukrayiny/30336074.html>
6. Жива планета 2012. URL: http://www.footprintnetwork.org/content/images/uploads/LPR_2012_Russian_sum.pdf
7. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз, перспективи покращення. URL: <http://old.niss.gov.ua/book/Kachin/index.htm>.

8. Ковалевська Н.С., Нестеренко І.В., Янчева І.В., Лопін А.О. Діджиталізація обліково-аналітичного забезпечення природоохоронної діяльності підприємства/ *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*". Збірник наукових праць ХДУХТ, 2021 р. Вип.1. С. 32-43. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/3302/1/%2B%D1%80%D0%B5%D0%BF.3.pdf>
9. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. (в редакції від 01.01.2020).
10. Природне багатство України: загальнопорівняльна характеристика. *Український журнал «Економіст»*. URL: <http://ua-ekonomist.com/12920-prirodne-bagatstvo-ukrayini-zagalno-porvnyalna-harakteristika.html>
11. Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації: Рішення РНБО від 23.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018525-21#Text>
12. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
13. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України; Стратегія від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України 392/2020 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
15. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
16. Прокіп А. В., Восканян С. Ю. Екологічна безпека адміністративно-територіальної одиниці як важливий чинник соціально-економічного розвитку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 1. С. 1–10.
17. Рейтинг стран мира по уровню продовольственной безопасности. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-food-security-index/info>.
18. Рейтинги країн та регіонів. URL: <http://gtmarket.ru/research/social-progress-index/info>.
19. Степаненко А.В. Еколого-економічні стратегії в системі забезпечення екологічної безпеки. *Наука та наукознавство*. 2014. № 4. – С. 77 –89.
20. Чміль Г. Л. Цифровізація діяльності суб'єктів споживчого ринку: можливості та загрози. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2021. № 13. С. 124–134. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-13>

ABOUT THE AUTHORS

PART 1

**THE LATEST CONCEPT OF BUILDING NATIONAL SECURITY ON THE BASIS
OF NATIONAL RESILIENCE**

1.1. Svitlana Bondarenko

Doctor of Economics, Professor, Department of Journalism, National Aviation University, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-1687-1172>,
svitlana.bondarenko@npp.nau.edu.ua

Ivan Tkach

Doctor of Economics, Professor, Head of the Defence Management Center, National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5547-6303>, tim68@ukr.net

Mykola Tkach

Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Department Defense Management, National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8832-1268>, nyck1985@ukr.net

Anatolii Polishchuk

Head of the Military Science Department of the State Special Transport Service of the Ministry of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-0558-6728>, Avalonanatoly@gmail.com

Mykhailo Mosin

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7124-5601>, mosin-ussz@ukr.net

1.2. Oksana Nikishyna,

Doctor of Economics, Senior Research Scientist, Head of Market Mechanisms and Structures Department, State Institution "Institute of Market and Economic & Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7172-3551>, ksenkych@gmail.com

Denis Bochkarov

PhD in Economics, doctoral student, Market Mechanisms and Structures Department, State Institution "Institute of Market and Economic & Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5866-967X>, odessa-istina@ukr.net

Nataliia Chebotarova

Graduate student, Market Mechanisms and Structures Department, State Institution "Institute of Market and Economic & Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-1790-5925>, chebotarovan@ukr.net

1.3. Vyacheslav Barannik

PhD, Senior Research Scientist, National Institute for Strategic Studies (NISS), Dnipro, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0002-7261-7344>, bvo7777@ukr.net

1.4. Volodymyr Lipkan

Doctor of Law, Professor, Department of Legal Problems of Political Science V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7411-2086>, wladademic@gmail.com

Tadeusz Pokusa

PhD of Economics, Associate Professor,
Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

1.5. Yuliia Kovalenko

Doctor of Economics, Professor, Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Irpin, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>, kovalenko0202@ukr.net

Janicki Marek

PhD of Economics, Associate Professor,
Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

PART 2
**INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR ENSURING NATIONAL SECURITY ON
THE BASIS OF NATIONAL RESILIENCE**

2.1. Vladimir Proshchaiev

Doctor of Laws, Professor, Department of International Law and Comparative Law, National Aviation University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9784-3706>, vladproshchayev@i.ua

Macala Mariola

Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

2.2. Alvan Amro

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration,
Lecturer at the Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8715-3250>, pkoi@ukr.net

Alla Bilous

PhD in History, Associate Professor, Senior Researcher, V.M. Koretsky
Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of
Ukraine, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0881-5944>, allabilous1511@gmail.com

Filip Pokusa,

Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

2.3. Leonid Shmorgun

Doctor of Economics, Professor, Department of of Management and
Event Technology, National Academy of Management of Culture and Art,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9729-4249>, 19shmorgun51@gmail.com

Eduard Degodyuk

Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Chief Researcher of the
Department of Coordination of scientific research on standardization
and certification of the National Research Center "Institute of
Agriculture of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine",
Academician of the European Academy of Natural Sciences, Kyiv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2977-5961>, degodiuk@ukr.net

Oleksandr Kotsiuba

PhD in Law, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences Ukrainian Academy of Sciences, Kyiv, Ukraine

Email: donerwerter@gmail.com

2.4. Nataliia Shalimova

Doctor of Economics, Professor, Dean of the Faculty of Economics, Central Ukrainian National Technical University (CUNTU), Kropyvnytskyi, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7564-4343>,

nataliia.shalimova@gmail.com

Halyna Kuzmenko

PhD in Economics, Associate Professor, Central Ukrainian National Technical University (CUNTU), Kropyvnytskyi, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2792-1320>, galina.leda@gmail.com

Klepacz Apolonia

Academy of Applied Sciences

Academy of Management and Administration in Opole, Poland

2.5. Iryna Nesterenko

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Accounting, Audit and Taxation, State Biotechnological University, Kharkiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3892-8248>,

Irina0nesterenko@gmail.com

Daniel Palimąka

Academy of Applied Sciences

Academy of Management and Administration in Opole, Poland

PART 3

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF NATIONAL RESILIENCE

3.1. Ganna Kotsiurubenko

PhD in Economics, Associate Professor, doctoral student, Department of Finance, Odessa National Economic University, Odessa,, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-9604-5083>, annakots@ukr.net

3.2. Viktoriia Ilchenko

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Entrepreneurship and Enterprise Economics, University of Customs and Finance, Dnipro,, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5414-1429>, vikusijzajac@gmail.com

Vladislav Kiselev

Graduate student, Department of Entrepreneurship and Enterprise Economics, University of Customs and Finance, Dnipro,, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-7528-785X>,
vladislav.kiselev.2016@gmail.com

3.3. Maryna Potetiuiieva

Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Department of Interaction with the Higher Body and Revision Commission of JSC "Ukrainian railways", Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0611-9200>, marina11176@ukr.net

Tadeusz Pokusa

PhD of Economics, Associate Professor,
Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

Jan Wójciak

Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

3.4. Oksana Zerkina

PhD in Economics, Associate Professor, Market Mechanisms and Structures Department, State Institution "Institute of Market and Economic & Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2500-3959>, oksana_27@i.ua

Svitlana Bondarenko

Doctor of Economics, Professor, Department of Journalism, National Aviation University, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1687-1172>,
svitlana.bondarenko@npp.nau.edu.ua

Nimay Chandra Giri

Department of Electronics and Communication Engineering, Centurion University of Technology and Management, Odisha, India
<https://orcid.org/0000-0002-3686-5503>, girinimay1@gmail.com

Alona Ohienko

Doctor of Economics, Professor,
National aviation university, Kyiv, Ukraine.

<http://www.orcid.org/0000-0001-5427-7978>, ogienko_alena@ukr.net

Iwona Mstowska

Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole, Poland

3.5. Oksana Volkova

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finances, Odesa
National Economic University, Odesa, Ukraine

<https://www.orcid.org/0000-0002-9136-7742>,
oksanaaliansv@gmail.com

3.6. Yanina Belinska

Doctor of Economics, Professor, Department of International Economic
Relations, State Tax University, Irpin, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-9685-0434>, 071065@ukr.net

Stefaniia Belinska

PhD., assistant at the Institute of Economics and Management, Slovak
Agricultural University in Nitra, Slovakia

<https://orcid.org/0000-0003-2909-9393>, 08bsv08@gmail.com

3.7. Yuliia Verheliuk

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Financial
markets and technologies, State Tax University, Irpin, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-9597-1085>, y.y.verheliuk@dpu.edu.ua

PART 4
DIGITALIZATION AS THE NEWEST DETERMINANT OF NATIONAL
SECURITY

4.1. Oksana Parkhomenko-Kutsevil

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the
Department of Public Management and Administration at Hryhorii
Skovoroda University in Pereiaslav, Pereyaslav, Kyiv region, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>, pkoi@ukr.net

4.2. Ganna Kyrychenko

PhD in Public Administration, Research Fellow at the Department of Agrarian, Land, Environmental and Space Law of the V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-1067-8758> , kabasis87@gmail.com

Vitaliy Kucherenko

PhD in Economics, Doctoral Candidate at V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

4.3. Svitlana Danylina

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economic Theory and Economic Policy, Odessa National Economics University, Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2814-6434>, DanilynaSA@gmail.com

4.4. Hanna Chmil

Doctor of Economics, Associate Professor, Department of Marketing, Reputation and Customer Experience Management, State Biotechnological University, Kharkiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3703-9940>, hannachmil@gmail.com

Kazimierz Łukawiecki

PhD of Economics, Associate Professor,
Academy of Applied Sciences

Academy of Management and Administration in Opole, Poland.

ISBN 978-83-66567-52-8

9 788366 567528